Sejm czteroletni

Mowy ustawy i pisma

zawarte w T. II. 1790–1791.

r. 1790.

1.) Albertrandi J. X. Uwagi nad wolnością drukowania 1. s. d.
2.) Chomiński Jan 2. 21/X.
3.) Co na tym sejmie koniecznie ustanowić potrzeba 3. s. d.
4.) Dekiert Jan: List do Małachowskiego, marszałka 4. 3/X
5.) Glave Karol: Projekt banku narodowego 5. 8/XII.
6.) Kaspary Jan: 6. 7/II, ~~6a~~
7.) Kościałkowski Tadeusz 7. 16/VIII.
8.) Krasiński Adam 8. 17/IX.
9.) Leszczyński 9. 10/VI. 1790.
10.) Lipiński Józef 10. 17/XI.
11.) Małachowski Stan. 11. 20/X. 12. 24/IX. 13. 16/XI.
12.) Moszyński Franc. 14. s. d.
13.) Ostrzeżenie o fałszywem doniesieniu pod hasłem włościan starostwa Wielońskiego. 15. 23/III.
14.) Piniński Wojciech: Projekt względem starostw. 16. s. d.
15.) Plenipotenci miast polskich. 17. s. d.
16.) Projekt o miejscu dla sejmów 18. s. d.
17.) " : Urządzenie fabryk 19. s. d.
18.) Prośba miasta Lublina 20. s. d.
19.) Prośba od officyalistów Skarbu koron. 21. s. d.
20.) " miast koron. i W. Ks. Lit. 22. s. d.
21.) Rozrządzenie zsypki zbożowej w Koronie i W. Ks. L. 23. s. d.
22.) Rzewuski Seweryn: Protestacya przeciw sukc. Tronu. 24. 25/IX.
23.) ~~A~~ Rzewuski Józef: Manifest przeciw sukc. Tronu 25. 11/X.
24.) Skałański Francisz. Skarga. 26. 25/XI.
25.) Sokołowski Serafin 27. 10/VI.
26.) Sołtyk Stanisław: 28. 31/X.

27.) Stadnicki Franc. 29. 22/X.
28.) Stanisław August 30. 14/IX. 30a 15/III.
29.) Suplika miasta Kovala 31. 30/V.
30.) Świętosławski Wojciech 32. 15/VII.; 33 10/VIII.
31.) Taszycki Gabryel 34. 16/XI.
32.) Trzciński: Projekt względem starostw 35. s. d.
33.) Uniwersał skonf. stanów 36. s. d.
34.) Użalenie na wojewodę Żabę. 37. s. d.
35.) Zalecenie kommisyi skarbu koron. 38. 25/XII.

R. 1791

36.) Breza Stanisł.: 39. 4/I.
37.) Chołoniewski ksawery: Reforma żydów 40. s. d.
38.) Czacki Michał: 41. 7/XI.
39.) Czarnołozki Adam 42. 28/X.
40.) Głos obywatela do stanów. 43. s. d.
41.) Gorzeński August: 44. 14/II.; 45. 17/V.
42.) Heyking Henryk. K. 46. 17/II.
43.) Karp M. F. 47. 24/I.
44.) Ledochowski Ant. 48. 14/II.
45.) Lezeński Marcin. 49. 14/IV.
46.) Małachowski Stan. Uniwersał. 50. 7/V.
47.) Matuszewicz Tad. 51. 5/V.
48.) Męciszewski Kasper 52. 12/VIII.
49.) Poniatowski Michał 53. 28/X. 54. 5/XII. 55. 5/XII [odm. ed.]
50.) Prawo pod tyt: Miasta nasze krol. wolne 56. 18/IV.
51.) Rozgraniczenie dóbr w Provinc. koron. 57. 5/XII.
52.) Skórkowski Albin. Kazim. 58. 9/V.
53.) Sołtyk Stanisław 59. 27/X.
54.) Urządzenie wieczyste królewszczyzn. 60. s. d.
" " " 61. 19/XII.
55.) Trębicki Ant.: Projekt: Miasta nasze krol. 62 s. d.
" " " " " " 63. s. d.

56.) Trębicki Ant: Projekt Miasta nasze Krol. 64. s.d. [odm. ed.]
57.) Uwiadomienie o corocznem deficit skarbu koron.) 65. 28/X.
58.) Woycicki Jan 66. 6/VIII.
59.) Wolff de Ludinghau Jerzy 67. 17/II.
60.) Zajączek 68. 1/II.
61.) Załuski 69. s.d.
62.) Zasady do projektu o miastach 70. 14/IV.
63.) Zboiński Jan. 71. 6/IV.; 72. 14/IV.

lm

Od Deputacyi do Miast wyznaczoney.

PROIEKT

Miasta Nasze Krolewskie w Kraiach Rzpltey.

62

Czytelec

Deputacya Konstytucyina maiąc na uwadze oczywiste Prawo, ktore do decyzyi Stanow Proiekt względem Miast przynieść teyże Deputacyi do Miast wyznaczoney zaleciło; uznaie: iż tenże Proiekt pomienionym Prawem wyięty iest od roztrząśnienia Deputacyi Konstytucyiney.

Zapatruiąc się z żalem na upadek Miast w Kraiach Rzpltey, których ślady pozostałe na Ziemi, a pamiątka w Przywileiach Lokacyinych, i Nadawczych świadczą, iż ich siedliska były niegdyś twierdze obronne Narodu, były składy, i schronienia Maiątków Obywatelskich, były zbiory Mieszkańców użytecznych daiących wartość Urodzaiom Kraiowym, pomagaiących do pomnożenia bogactw Kraiowych przez ich obrot; Kiedy szukamy przyczyn tych smutnych odmian, postrzegami ie widocznie w tym: iż Prawo Municypalne osiadłościom Mieyskim służące, tak iak oddzielnie Prawa Ziemskie, służą osiadłościom Ziemskim, traciły coraz z swey mocy, nie wsparte Władzą Prawodawczą i Exekucyiną Narodową: iż Osobom i Familiom, których Urodzenie i powołanie do użytecznych Professyi w Miastach przeznaczyły, ubywało coraz na czci, i przystoyności, i poważaniu Obywatelskim: Iż naostatek przez naturalną w takim stanie rzeczy degradacyą, umnieyszała się coraz liczba Obywatelów wolnych Mieyskiego powołania, i stawała się przez to, co raz mniey silną, mniey gorliwą, mniey sposobną do oparcia się przypadkom publicznym i spustoszeniu w rewolucyach Kraiowych, mniey zdolną do podniesienia się z upadku, a coraz bardziey staiąc się nikczemną, stała się mniey dbałą o poprawę losu swego. Te uwagi sprawiedliwe maiąc przed oczami, a chcąc podać rękę Miastom Naszym, i zachęcić tak Lud wolny Kraiowy, iako też Zagranicznych do osiadania w nich; Po roztrząśnieniu Praw i Przywileiów przez Miasta Koronne i Litewskie przed Deputacyą od Nas wyznaczoną okazanych, uważy-

A

220.

wszy, co z nich pożytecznego na przyszłość wyiętym być może i potwierdzonym, co w naturze Miaſt, to ieſt; Siedliſk Obywatelſkich w ieden obręb zbliżonych do ich bezpieczeńſtwa i szczęśliwości potrzebnym bydź może; Naſtępuiące względem Miaſt i Mieszczan w Kraiach Rzepltey, ogólne trwałe i nieporuszone czyniemy poſtanowienia.

Wszyſtkie Miaſta Koronne i Litewſkie Przywileiami Lokacyinemi Poprzedników Naszych Królów Polſkich i W. X. Litewſkich nadaniem Ziemi, na Osadę erygowane, nie wyłączaiąc tych, które zatraconych *in iuria temporum* Przywileiów okazać nie mogły, uznaiąc być Zgromadzeniem Ludzi wolnych, a Ziemie w Miaſtach przez nich oſiadłą, także Wſie i Territoria, gdzie iakie teraz są, do których Miaſt legalnie są przyłączone, własnością dziedziczną być uznaiemy; Tym zaś Miaſtom, których Przywileie przypadkami zaginęły, za dowiedzeniem ich bytności, *Diploma Renovationis* z nadaniem Ziemi, iaką w aktualnym niewątpliwie teraz dzierżeniu zaymuią, wydamy.

A iako też Miaſta wolne dla wewnętrznego między Obywatelami Rządu i Sądu, maią nadane sobie Prawa Municypalne, i Juryzdykcyą w granicach Miaſt też Prawa exekwuiącą, tak ie przy tychże Prawach Municypalnych i Juryzdykcyi właściwey zachowuiąc, z pod wszyſtkich inney natury Juryzdykcyi, iakie są Trybunalſkie, Ziemſkie, Grodzkie, Woiewodzieńſkie, Starościńſkie, Zamkowe, wyimuiemy i wyłączamy.

Juryzdykcyą zaś Marszałkowſką, iako tylko Miaſta Rezydencyonalnego pod bytność Naszą Królewſką dotyczącą, do opisów Władzy teyże Juryzdykcyi właściwey odsyłamy, Chcąc iednak mieć przyspieszoną po Miaſtach Naszych Królewſkich, w Sprawach między Osobami prywatnemi sprawiedliwość, i zapobiegaiąc enerwacyi prawuiących ſie z ſtron odległych, dla tychże spraw między Osobami prywatnemi z Miaſt Królewſkich (zamiaſt

dotąd praktykowaney w Prowincyach Koronnych Starościńskiey Juryzdykcyi) naznaczamy pośrednicza Juryzdykcyą, do którey sprawy wszystkich Miast i Miasteczek Królewskich każdego Woiewodztwa, ale tylko *ex appellatione* od Magistratu i Sądów Woytowskich, summę lub karę pieniężną 100. Złł: Pol: przechodzące, aż do summy 1,000. Złł: Pol: wartuiące, lub w których kara pieniężna 200. Złł: Pol: i wieży Mieyskiey dwa tygodnie przewyższać nie będzie, należeć maią; Y takowe sprawy *præcisa appellatione*, sądzone będą. W sprawach zaś większey importancyi, appellacye od Magistratur prosto do Sądów Assessorskich zakładane i dopuszczone być maią. Ta Juryzdykcya będzie iedna w każdym Woiewodztwie do sądzenia Spraw wyniknąć mogących między Osobami prywatnemi z Miast Królewskich; w tymże Wdztwie umieszczonych. Składać się będzie Sąd z Osob dwóch Urodzenia Mieyskiego, dobrze osiadłych, które wybierane będą koleią z Miast w tymże Woiewodztwie będących, a Osób dwóch Urodzenia Szlacheckiego, których My Król, *per Rescripta Nostra Regia* w Urzędzie Kommissarza instrumentować będziemy do czasu lat czterech.

Sąd ten Kadencye trzy co rok mieć będzie powinien, i Sądy te odbywać w Mieście Wdztwa niżey wyznaczonym. Komplet składać się będzie naymniey z Osób trzech, a w przypadku zdań równych przy Prezyduiącym rozwiązanie tychże zdań równości zostawać ma. Prezydencya zaś przy pierwszym Kommissarzu *ex Ordine* Reskryptem JKMci wyznaczonym być ma.

Po odbytey każdey Kadencyi, też Juryzdykcye Rapport do Kommissyi Municypalney dawać winne będą, z wypisem, siła Dekretów wydały; Sądy te odprawiać się będą w Ratuszu Miasta wyznaczonego, w którym oraz konserwowane być maią Dekreta i Protokuły teyże Juryzdykcyi; aby w tymże Sądzie Depaktacye i inne *abusus* nie praktykowały się, Ordynacyą

i Rotę Przyſięgi teyże Juryzdykcyi przepiszą Sądy nasze Zadworne Aſſeſſorſkie, *respective* w Prowincyach swoich.

Dla Miaſt Prowincyi Małopolſkiey Wdztwa Krakowſkiego teyże Juryzdykcyi, Miaſto *Krakow* naznaczamy, dla Sandomirſkiego *Radom*, dla Ziemi Chełmſkiey Woiewodztwa Belzkiego i Lubelſkiego Miaſto *Lubliu*, dla Miaſt Wdztwa Podlaſkiego *Drohiczyn*, dla Miaſt Wdztwa Kiiowſkiego i Bracławſkiego *Zytomierz*, dla Podolſkiego *Kamieniec Podolſki*, dla Wołyńſkiego *Łuck*.

Dla Miaſt Prowincyi Wielkopolſkiey. Dla Woiewodztwa Poznańſkiego *Poznań*, dla Ziemi Wschowſkiey *Wschowę*, dla Wdztwa Kaliſkiego *Kalisz*, dla Gnieźnieńſkiego *Gniezno*, dla Sieradzkiego i Ziemi Wieluńſkiey *Piotrkow*, dla Łęczyckiego *Łęczycę*, dla Brzeſkiego Kuiawſkiego i Jnowrocławſkiego *Brzeście Kuiawſkie*, dla Rawſkiego *Sochaczew*, dla Płockiego i Ziemi Dobrzyńſkiey *Lipno*, dla całego Xięſtwa Mazowieckiego *Warszawę* naznaczamy.

Dla Prowincyi W. X. Litewſkiego.

Co zaś do Miaſt Naszych w W. X. Litewſkim *diſtinctim* mieć chcemy, i uſtanawiamy, aby w sprawazh mnieyszey wagi, iako to: *in Causa Juris*, które pretensyi 1,000. Złł: a *in causa facti*, które kary na dwa tygodnie więzienia nie przenoszą, Appellacye od Sądów Burmiſtrzowſkich Radzieckich i Woytowſkich, Ławniczych. Miaſt mnieyszych, ieżeliby ſtrona która Dekretem nie kontentowała ſię, nie do Sądów naszych Zadwornych, ale do Sądów Appellacyinych, które w Miaſtach większych, niżey wyrażonych mieć chcemy; na oſtateczne rozsądzenie były zakładane, i przyimowane, a to w tym sposobie: Jż wszyſtkie Miaſta Nasze Wdztwa Wileńſkiego, Trockiego, Powiatów Oszmiańſkiego, Lidzkiego, Wiłkomirſkiego, Braſławſkiego do Sądu Appellacyinego w *Wilnie*, Miaſta Powiatów Grodzieńſkiego i Wołkowyſkiego do Sądu Appellacyinego w *Grodnie*, Mia-

ſta

ſta Xieſtwa Zmudzkiego i Powiatów Kowieńſkiego, i Upitſkiego, do Sądu appellacyinego w *Kownie*, Miaſta Wdztwa Nowogrodzkiego, i Powiatu Słonimſkiego, do Sądu Appellacyinego w *Nowogrodku*, Miaſta Wdztwa Brzeſkiego i Powiatu Pińſkiego, do Sądu Appellacyinego w *Brześciu Litewſkim*, Miaſta Woiewodztw Mińſkiego, i Połockiego, Powiatów Orszańſkiego, Rzeczyckiego i Mozyrſkiego, do Sądu Appelacyinego w *Mińſku*; Appellacye od Dekretów w Sprawach, iak wyżey, mnieyszey wagi zakładać maią. Sąd zaś takowy Appellacyiny w Miaſtach wyrażonych ſkładać ſię ma, z Woyta, Burmiſtrzów, Radzców, Ławników i Pisarza Radzieckiego w komplecie naymniey Osób 7. i rozsądzać sprawy appellowane według Prawa i Sprawiedliwości i bez żadnych zwłok, i odkładów, i bez dalszey Appellacył. Sprawy także mnieyszey wagi, to ieſt: które wartości tyſiąca złotych i kary dwóch tygodni więzienia nie przechodzą, w tych Miaſtach większych, w których Sądy Appellacyine determinuią ſię, przydarzone, za odsądzeniem ich w pierwszey Inſtancyi Burmiſtrzowſkiey, lub Woytowſkiey, podobnie do Sądów appellacyinych tegoż Miaſta w komplecie wyżey przepisanym zaappellowane, i tam oſtatecznie rozsądzone być mogą. Dekreta zaś Sądów takowych appellacyinych, walor swóy i exekucyą mieć powinne, *etiam* z pomocą Woyſkową, gdzieby iey potrzeba było. Sądy zaś takowe appellacyine, gdyby sprawom z appellacyi przychodzącym sprawiedliwość odmawiały, i one w odwłokę puszczały, zaſkarżone do Sądów Naszych Zadwornych, przyzwoicie upomnione i ukarane być maią. Zoſtawuiąc zaś Miaſta wolne przy Przywileiach tym Prawem określonych, wszyſtkie inne Przywileie, Konſtytucye i zwyczaieನinieyszemu Prawu przeciwne uchylamy.

Obieranie przez Obywatelów Miaſt, własnego Magiſtratu, mianowicie Prezydentów, Burmiſtrzow, Woytów, *salvis modernis*, i wszelkich Urzedników, iako ieſt cechą wolności, tak przy tey wolności zoſtawuiąc Miaſta Nasze, ażeby same

B

obierały Magiſtratury swoie, tudzież aby moc miały rozrządzenia czynić co do wewnetrznych porządków, i tych uſkutecznienia dozierać, mieć chcemy.

Staie ſię to odmianą rzeczy Ziemſkich, iż mieysce iakie w Kraiach Rzpltey szczęśliwym położeniem ściągnie do ſiebie Osadę ludzi wolnych, którzy pomnożeniem przez handle, rękodzieła, lub inne godziwe zarobki maiątków swoich, dadzą mieszkaniu swemu przyſtoyną poſtać Miaſta; w takowym zdarzeniu, ieżeli ziemia, na którey ta Osada zbierze ſię, nie ieſt Ziemſkim Prawem komu należąca, MY KROL, takowey Osadzie Diploma *Erectionis* Miaſta nowego z nadaniem Ziemi, i Prawa Municypalnego wydać mamy. Jeżeli zaś takowa Osada zbierze ſię na gruncie Ziemſkim dziedzicznym, lub gdzie iuż ieſt zebrana, i zamieszkana, nie inaczey, iak za zdaniem, i proźbą Właściciela Ziemi, Diploma Erekcyi, i Prawa Municypalnego Mieyſkiego z ubezpieczeniem kondycyi przez tegoż właściciela z Osadą umówionych, wydać będziemy mogli.

Ponieważ nic bardziey zachęcać nie może do oſiadania w Miaſtach Rzpltey ludzi użytecznych, iak wolność, i bezpieczeńſtwo osobiſte, przeto Prawo „*Neminem captivari, niſi jure victum permittemus*" iako ſłużyć miało, i do Osób Urodzenia Mieyſkiego, tak i ſłużyć ma, wyłączaiąc Bankrutow, ktorzy albo kaucyą ſtawić maią, albo przytrzymanemi być powinni, tudzież osoby *in cauſis recentis criminis*.

Dobro powszechne Miaſta każdego, to ieſt sprawiedliwość, obfitość wygody, ochędoſtwo, spokoyność, bezpieczeńſtwo, równą sprawuią szczęśliwość Obywatelom wszyſtkim oſiadłość gruntowną w Mieście maiącym, iakiegokolwiek są oni urodzenia, powołania, równie prowadzą do maiątków, i pomagaią do pomnożenia bogactw Kraiowych. W tym względzie zaymuiąc ogolność Miaſta każdego, mieć chcemy, ażeby równie wszyscy bądź

Szlacheckiego, bądź Mieyſkiego urodzenia ludzie, którzy maią Poſſeſſye w Mieście, iakiegokolwiek są dostoieństwa, powołania, Profeſſyi, Religii, Prawo Municypalne w Miaſtach, w których maią swe Poſſeſſye, przyimowali, i pod nim zoſtawali. Przyięcie Prawa Mieyſkiego czynić ſię ma w naſtępuiącey formie: — Jż każdy właściciel gruntu w Mieście, lub Domu ſtanąwszy przed Magiſtratem obecnie, lub przez Plenipotenta, lub przez pismo uczyni oświadczenie w ſłowach: — Ja N. Nayiaśnieyszemu Królowi i Rzpltey wierny, Prawu Municypalnemu, i Zwierzchności Miaſta N. w którym maiąc Poſſeſſyą, do Obywatelſtwa ſię przyłączam, i że obowiązkom do tego ſtosownym podległym być chcę, to przyrzekam i zaręczam za ſiebie, i naſtępców moich". Po uczynionym takowym oświadczeniu, ma ſię zapisać lub być zapisanym w Xięgę Obywatelów Miaſta.

Wſzyscy Obywatele Miaſta, którzy maią Poſſeſſyą, iakiegokolwiek są urodzenia, doſtoieńſtwa, powołania, Profeſſyi, Religii (oprócz Zydów, gdzie, i iakowa być ma dla tych Mieszkalność, osobnym Prawem uſtanowiono będzie) maią Prawo być obieranemi do Urzędów Mieyſkich, wolność poszukiwania wszyſtkich zyſków z Poſſeſſyi, z handlu, z Rzemioſł, i Profeſsyi wypływaiących, a Osoby Urodzenia Szlacheckiego, wchodząc w Prawa Municypalne, i sprawuiąc Profeſſye Mieyſkie, nie maią utracać zaszczytu Urodzenia swego, i Prerogatyw do niego przywiązanych. Co uznaiąc, podnoſiemy wszyſtkie Prawa nanieyszey Uſtawie przeciwne.

Ponieważ Osoby Urodzenia Szlacheckiego mocą ninieyszego Prawa w część ſkładaiącą oguł Rządu Municypalnego w Miaſtach wchodzić maią, więc reaſſumuiąc Artykuł 34. Konſtytucyi 1550. R. ażeby z Profeſsyi swoich pewnie, iak inni Miaſt Obywatele, Obowiązkom, i Podatkom Skarbowym Rzpltey podlegali, mieć chcemy i uſtanawiamy.

Składki zaś na publiczne wynikaiące potrzeby Miaſta, formowane być

B 2

mogą przez większość zdań zapisywanych Possessyonatów, a o użycie których na prywatne zyski, lub agrawacyą, każdemu w Sądzie przyzwoitym wolność czynienia zostawuiemy.

Z tego powodu otworzonego wstępu Osobom Urodzenia Szlacheckiego do posiadania Magistratur Mieyskich i sprawowania wspólnie z Osobami Mieyskiemi Jurysdykcyi Rządowych i Sądowych Miasta, Stanowiemy: iż ludzie wszelkiego Urodzenia, kondycyi i powołania zostawać maią z Possessyi swoich pod Juryzdykcyą Mieyską (oprócz Spraw kryminalnych i uczynkowych przeciwko osobom Urodzenia Szlacheckiego, w Miastach zdarzonych) Podobnie Osoby Urodzenia Mieyskiego z uczynkow zdarzonych na gruncie niepodległym Juryzdykcyi Mieyskiey, odpowiadać powinny. w tey Juryzdykcyi, do której należy mieysce uczynku, Osoby iednak, z osòb swych Juryzdykcyi Duchowney podległe, z uczynków osobistych w teyże Juryzdykcyi Duchowney odpowiadać tylko maią. Równie i Osoby stanu Woyskowego do Juryzdykcyi Prawem Seymu teraźnieyszego przepisaney należeć maią. Aby zaś w sprawach uczynku lub kryminału popełnionego w Mieście przez Osobę Urodz: Szlacheckiego, sprawiedliwość niebawna i bezwzględna dawana być mogła, idąc wzorem tak Stanów *anni* 1521. 1527. iako i Konstytucyi Lat 1648. 1668. postanawiamy, aby każdy popełniaiący gwałt, lub uczynek kryminalny Prawem opisany w Mieście, imanym był, czyli zatrzymanym przez mieyscowy Magistrat, czyli Urząd; Sądzenie iednak Sprawy tey uczynkowey, ieżeli między Osobami Stanu Szlacheckiego, i Urodzenia Mieyskiego wyniknie, bydź ma przez Sąd Grodzki, wraz z Osobą Urodzenia Mieyskiego, do teyże sprawy przez Magistrat Urzędownie wyznaczoną. A w Sprawie kryminalney Magistrat rekwirować ma Grod własnego Woiewodztwa, Ziemi, lub Powiatu, aby oprócz kadencyi, Sądy złożył, czego

Grod

pod Karą 500. Grzywien odmówić nie będzie mógł, i w takiey Kryminalney Sprawie w Mieście popełnioney przeciwko Szlachcicowi od Osoby Mieyſkiey Kondycyi intentowaney, iedna Osoba z Magiſtratu tego, gdzie Grod sądzi ſię, przez Magiſtrat wybrać miana, w Sprawę nie wchodząca, wraz z Sądem Grodzkim zaſiadać, i Sprawę takowego rodzaiu sądzić będzie, a Grod, któryby niedopuszczał Osobę Mieyſką do Sądzenia razem z sobą takowey Sprawy, tyſiąc grzywien, i dwa tygodnie wieży karany będzie. Też Sądy, i Sprawy wszelkie niekryminalne uczynkowe przez Osoby Stanu Szlacheckiego w Miaſtach, przeciwko Osobom Mieyſkim popełnione, w Kadencyach sądzić bądą, i dla takowych Spraw Regeſtr Taktowy osobny uſtanowić dozwalamy, który w każdey Kadencyi odsądzony bydź powinien. Gdyby zaś Magiſtrat nie wybrał Osoby do sądzenia Spraw takowych, na tenczas Grod sam decydować będzie, a w takiey Sprawie *reconvencionaliter* pozwane Osoby kondycyi Mieyſkiey, temuż Sądowi w tychże sprawach podlegać będą: w sprawach zaś Kryminalnych Appellacya do Trybunału bydź może dopuszczona. Sprawy zaś uczynkowe, w których kary wieży tydzień, i 300. Złł: przewyżſzać nie będą, *præcisa appellatione* sądzone *definitive* być maią.

Opatruiąc to: ażeby Kapitały, i Maiątki ruchome ludzi Mieyſkiego Urodzenia zaięciem handlu, i rękodzieł po różnych Kraiach rozrucone, miały cel ſewny okazany zbierania ſię w Kraie Rzpltey, iak Osobom Urodzenia Szlacheckiego ieſt wſtęp wolny, otwarty do Poſſeſſyi dziedzicznych w Miaſtach, tak nawzaiem Osobom Urodzenia Mieyſkiego, w czterech Miaſtach, każdey Prowincyi Kor: to ieſt: N. daiemy wolność nabywania, poſſydowania dziedzicznie Dobr Ziemſkich przez Sukceſſye, lub nabycie także Dóbr Królewſkich przez Licytacyą, z obowiązkiem podlegania Podatkom, powinnościom, i Juryzdykcyom właściwym tychże Dóbr. Innych zaś Miaſt Obywatele w Koronie, ſkoroby który Fabrykę iaką założyć w nabyć ſię maiących Dobrach obowiązał ſię; i zaręczył przed Kommiſſyą Skarbową, że tęż kondycyą użytkiem dla Kraiu dopełni, czego dozor Kommiſſya Skarbowa mieć będzie, taż sama wolność nabycia Dobr takowemu Obywatelowi innych Miaſt ſłużyć ma. Co ſię zaś tycze Prowincyi W. X.

C

Lit: te przy dawnym Prawie, co do wolności nabywania Dobr zachowuiemy. Do żadnych wszakże Prerogatyw samemu urodzeniu Szlacheckiemu zachowanych, z Possessyi takowych Dobr, Osoby Urodzenia Mieyskiego należeć nie mogą.

W Stanach, w których powołanie, zdatność, i zasługi otwieraią Obywatelom sposob życia, i nadzieię nadgrod, pozwalamy osobom Urodzenia Mieyskiego ubiegać się o mieysca, i stopnie, i one posiadać, iakie są: w Stanie Duchownym Prelatury, i Kanonie w Kollegiatach, Kanonie Doktoralne, w Katedrach, tudzież wszelkie inne *Beneficia, Secularia, vel Regularia*, wyłączaiąc fundusze dla Stanu Szlacheckiego poczynione. W stanie zaś Zołnierskim, w każdym Regimencie (oprócz Kawaleryi Narodowey) aż do trzeciey części dla Obywatelów Urodzenia Mieyskiego, że mogą być umieszczonemi dozwalamy, a zacząwszy od Zołnierza, lub Kadeta przez stopnie żadnego nie przeminąwszy, aż do Rangi Pułkownika, dosługiwanie się tymże Osobom Urodzenia Mieyskiego wolne mieć chcemy. Ktoby zaś przez wszystkie stopnie Woyskowe, Rangi Pułkownika, żadney nieprzeskoczywszy, dosłużył się, tym samym iuż Szlachcicem stanie się, i Dyploma iemu wydane być ma, a takowa godność do stopniów wyższych Woyskowych nada mu mieysce. Także w posługach Skarbow, i Dykasteryow innych Oboyga Narodow, na iakie sobie kto zasłuży Urzędy, drogą zdatności, i dawności służby, w rowney iednak proporcyi, iak i w Woysku, tę posiadać wolność mieć będzie.

Reassumuiąc dawne Przywileie, mocą których Miasta znacznieysze w Kraiach Rzpltey wysyłały Posłow na Seymy, i na wszystkie ziazdy Publiczne Narodowe, oraz zamykaiąc te Przywileie w obrębie przyzwotości, i sprawiedliwości, ktorą być rozumiemy w tym, ażeby Miasta, tak co do władzy Prawodawczey, iako też co do władzy Exekucyiney w Materyach do Miast stosuiących się, i Prawem Municypalnym obiętych, mogły *active* dawać swoie zdania, mieć chcemy, aby Miasta znacznieysze z każdey Prowincyi cztery: to iest w *Małey Polszcze* Kraków, Sandomierz, Lublin, Kamieniec Podolski; w *Wielkiey Polszcze* Poznań, Warszawa, Kalisz, Piotrków, w *W. X. Litew:* Wilno, Grodno, Kowno, Mińsk. Jnne zaś

Miasta maiące 300. Domow Kupieckich, i Rzemieślniczych Chrześciańskich, a nie rolniczych, czytać, i pisać umieiących Obywateli, iako to: w *Małey-Polszcze* Zytomierz, Łuck, Bielsk Podlaski: w *Wielkiey-Polszcze* Brześć-Kuiawski, Płock, Łęczyca; w *W. X. Litt*: Nowogrodek, Brześć-Litewski, Pińsk, za odebraniem od Nas przed Seymowym Uniwersałem, każde po dwoch Reprezentantów, czyli Plenipotencyaryuszow na Seym umocowanych Justrumentem, tak co do Interessow Miast Kraiowych w powszechności, iako też co do Interessow Każdego miasta, od ktorego są obrani, i do potrzeb innych Miast im przyległych wysyłali, ktorzy to Reprezentanci Miast, mogą być obierani, rownie z Osob Urodzenia Szlacheckiego, iako i Mieyskiego, z Osob iednak Urodzenia Mieyskiego tylko Kupcy, i celnieyszych Rękodzieł Maystrowie Possessyonaci, na Reprezentantow być maią obierani, a pod Jmieniem Posłow Municypalnych mieysca na Seymie mieć będą po Posłach Ziemskich, *Vocem* zaś *Activam* na Seymach mieć będą, tylko w materyach uchwały podatku z Miast, w rzeczach handlu wewnętrznego, i zewnętrznego Kraiowego, i innych do Miast stosuiących się, lub z niemi związek maiących, podług Prawa Municypalnego. Wyznaczeni także być mogą do słuchania rachunkow Skarbowych. W innych zaś Materyach *Vocem Activam* mieć nie będą.

W Kommissyach Skarbowych Rzpltey, w Komissyach *vel* Kommissyi Municypalney, czyli Policyi, po dwoch Kommissarzow w każdey, a w Sądach Naszych Zadwornych, żeby po dwoch Assessorow od Miast podobnież Kupcow, i Celnieyszych Rękodzieł Maystrow dobrze osiadłych, zasiadać *cum Activitate* mogli, mieć chcemy. Ktorych obierać będą Posłowie Municypalni na Seymie z Kandydatow w Mieście iakimkolwiek osiadłych, sposobem obierania Kommissarzow, dla Posłow Ziemskich opisanym.

Do Kommissyow także Porządkowych, czyli Cywilno-Woyskowych w Woiewodztwach, Ziemiach, i Powiatach obrani być maią Kommissarze Municypalni od Miast, czy to z osob Urodzenia Szlacheckiego, czy Mieyskiego, byle w Mieście Possessyą maiących, po 4ch do każdey Kommissyi, podług porządku opisać się mianego, z ktorych Miast wybor takowych Osob na Kommissarzy czynionych być ma; ktorzy do Rezolucyi

interessow w rzeczach Mieyskich należeć maią. W iakiey zaś kolei Kadencyi ci czterey Kommissarze na Sessyach Porządkowych zasiadać maią, też Kommissye Porządkowe ułożą.

Gdy po ostałym szafunku Dobrami za Krolewskie mianowanemi tychże dobr, a zatym, i Woytostw dotąd Miastom nie inkorporowanych po Miastach będących, Urządzenie Kommissyom Skarbu Kor: i Litewskiego polecone zostało, przez wypuszczenie zaś Woytostw Juryzdykcyonalnych po Miastach, za Licytacyą, takie Osoby do Possessyi onych przeiśćby mogły, ktoreby do Administrowania sprawiedliwości w Mieście nie były zdatnemi, stanowiemy: Jż *post extincta Jura* Woytow teraźnieyszych z Stanu Szlacheckiego Uprzywileiowanych, Magistraty sposobem o Elekcyach Urzędnikow Mieyskich przepisanym, Woytow, bądź Szlachty tey, ktora Prawo Mieyskię przyimuie, bądź z Mieszczan co rok do Administrowania sprawiedliwości obierać będą. Prowentami także Woytostw maiących Siedliska w okręgu Miast Lustracyami opisanemi, Magistraty zawiadywać maią. Z ktorych Intrata, podług świeżo postanowionego Prawa, do Skarbu Koronnego, i Litewskiego w ratach zwyczaynych wnoszona być powinna.

Chcąc dążyć coraz bardziey do wydoskonalenia Rządu Municypalnego w Kraiach Rzplitey, a uważaiąc, że Prawa Municypalne dotąd Miastom Naszym nadane, i z natury swoiey są Prawa Exotyczne, i przez dawność wiekow, i odmianę rzeczy, do ktorych się wdzie sieyszym wieku te Prawa stosować maią, potrzebuią, przeyrzenia roztrząśnienia, odmian, mieć chcemy; ażeby Kommissya Municypalna wyznaczyła Osoby w Prawach tych przeyrzałe, a światłem, i cnotą znakomite, bądź Urodzenia Szlacheckiego, bądź Mieyskiego, ktoreby z tych Praw Municypalnych, Exotycznych, uformowały Statut Kraiowy Municypalny, odmieniaiąc, przydaiąc, uymuiąc, i Nam takowy Statut podczas Seymu do Approbacyi podały, ktory nie wprzod brać będzie mogł exekucyą, iako po otrzymaney takowey Seymowey approbacie.

1
3
8
17
28
25
39
40
41
47
53
55
60
63